УДК 336.22
JEL G30, H21, H25
DOI 10.33244/2617-5940.2.2022.97-116

Г. Мельничук,
канд. екон. наук, доцент, заступник декана факультету фінансів та цифрових технологій
e-mail: melnichuk.anna.s@gmail.com
ORCID ID 0000-0002-0640-0334;
В. Ткаченко,
канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри економіки, підприємництва та економічної безпеки, Державний податковий університет
e-mail: k_605@ukr.net
ORCID ID 0000-0003-4915-2518

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ПОДАТКОВОГО ПЛАНУВАННЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Обґрунтовано важливість податкового планування як невід'ємної складової системи управління та планування на підприємстві. Розглянуто наукові підходи до трактування сутності податкового планування на підприємстві, виокремлення принципів і методів його здійснення. Сформульовано мету та завдання, охарактеризовано етапи реалізації заходів податкового планування на підприємстві. Для досягнення визначеної мети дослідження було використано такі наукові методи, як: системного аналізу та синтезу; систематизації та порівняння; логічного узагальнення, табличний та графічний методи. Результати дослідження можуть бути корисними під час розробки методики податкового планування для конкретного підприємства.

Ключові слова: *податкові платежі, податкове планування на підприємстві, оптимізація оподаткування, податкове навантаження, методи, принципи, етапи податкового планування.*

A. Melnichuk,
PhD, associate professor, Deputy Dean of the Faculty of Finance and Digital Technologies
e-mail: melnichuk.anna.s@gmail.com
ORCID ID 0000-0002-0640-0334;
V. Tkachenko,
PhD, associate professor, associate professor of the Department of Economics, Entrepreneurship and Economic Security,
State Tax University
e-mail: k_605@ukr.net
ORCID ID 0000-0003-4915-2518

THEORETICAL AND METHODOLOGICAL ASPECTS OF TAX PLANNING AT THE ENTERPRISE

Tax payments are an integral part of the company's expenses, they affect cash flows, the final financial results of its activities and the level of competitiveness. In this regard, tax planning at the enterprise is increasingly becoming a common business practice. The lack of a unified theoretical and methodological approach to the formation of the conceptual foundations of tax planning at the enterprise, a complete system of tasks, principles, methods, tools, executors and procedures for organizing this process determined the choice of topic and the relevance of further research of the outlined issues.

The purpose of the article is to generalize scientific approaches to the interpretation of the essence of tax planning at the enterprise and to highlight the principles and methods of its implementation, to determine the purpose, tasks and stages of the organization of the tax planning process.

To achieve the defined goal of the research, such scientific methods were used as: system analysis and synthesis; systematization and comparison; logical generalization, tabular and graphic methods.

Tax planning belongs to exclusively legal ways of reducing the amount of taxes paid by the company and the level of the tax burden, minimizing tax risks due to the implementation of a system of measures using separate tools and methods.

Tax planning should be considered in the relationship and interaction with other business processes at the enterprise. The main ultimate goal of tax planning at the enterprise is to achieve the most optimal level of tax burden in legal ways with an acceptable level of tax risks, the best distribution of tax payments over time and, thereby, ensuring the improvement of financial indicators of activity, growth of competitiveness and value of the enterprise. Achieving the goal involves solving a certain list of tasks that must be tied to the planned period. Tax planning at the enterprise must be carried out with mandatory observance of scientific principles, primarily such as legality, complexity, systematicity, accuracy, efficiency, flexibility. Tax planning at the enterprise is implemented using certain methods, which are systematized into two groups – general and special. Tax planning, like any business process at an enterprise, requires clarity and consistency in its implementation. It is advisable to combine the entire set of tax planning works into 3 major stages – this is the preparatory stage, the stage of the actual development of tax planning measures and the final stage of the practical implementation of measures, their assessment and control. At the same time, it is appropriate to divide each of the specified stages into separate consecutive substages, or lower-level stages.

Tax planning is an important and integral component of the planning and management system at the enterprise. Provided a high-quality organization of tax planning, this will provide the company with the opportunity to: optimize tax obligations; avoid fines; develop a structure of mutually beneficial agreements with customers and suppliers; effectively manage cash flow and maximize profits.

Keywords: *tax payments, tax planning at the enterprise, optimization of taxation, tax burden, methods, principles, stages of tax planning.*

Постановка проблеми. Податкові платежі є невід'ємною складовою витрат підприємства, здійснюють вплив на грошові потоки та кінцеві фінансові результати його діяльності. Крім того, власне, сама процедура складання необхідної документації та звітності, пов'язаної з виконанням підприємством його податкових зобов'язань, також формує вагому частку

транзакційних витрат ведення бізнесу. У зв'язку з цим податковий менеджмент, формування ефективної системи управління податковими платежами підприємства дедалі частіше стає звичною практикою господарювання. Вагомим елементом системи податкового менеджменту на підприємстві виступає податкове планування. Саме завдяки вдало підібраним методам та інструментам можна нівелювати негативний вплив податків на фінансовий стан підприємства, оптимізувати обсяги податкових платежів, уникнути податкової заборгованості та штрафних санкцій за порушення законодавства. В умовах посилення рівня конкуренції на динамічних ринках це стає додатковою конкурентною перевагою підприємства та створює передумови до підвищення його конкурентоспроможності.

Проблематику податкового планування на підприємстві досліджували у своїх працях багато науковці, зокрема О. Білоіван, А. Єлісєєв, Ю. Іванов, І. Бланк, А. Загородній, Я. Греца, А. Кізима, Я. Литвиненко, А. Крисоватий, І. Грабчук, С. Корецька, Ю. Оніщук, Т. Черкас та ін. Особлива увага вченими приділяється питанням економічної сутності, принципів, методів податкового планування на підприємстві й специфіки їх застосування у вітчизняній практиці. Незважаючи на вагомі наукові здобутки з окресленого кола питань, залишаються мало висвітленими проблеми дієвого застосування законних методів оптимізації податкових платежів в умовах частих змін норм податкового законодавства, формування цілісного механізму податкового планування на підприємстві. Саме відсутність єдиного теоретико-методичного підходу до розробки концептуальних основ податкового планування на підприємстві, цілісної системи завдань, принципів, методів, інструментів, виконавців і процедури організації цього процесу й обумовили вибір теми та актуальність подальшого дослідження окресленої проблематики.

Метою статті є узагальнення наукових підходів до трактування сутності податкового планування на підприємстві та виокремлення принципів і методів

його здійснення, визначення мети, завдань та етапів організації процесу податкового планування.

Методи дослідження. Для досягнення визначеної мети дослідження було використано такі наукові методи, як: системного аналізу та синтезу; систематизації та порівняння; логічного узагальнення, табличний та графічний методи.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні податкове планування посідає чільне місце серед інших видів управлінської діяльності на підприємстві. Однією з об'єктивних причин цього є те, що податкові платежі як один з видів витрат впливають на оборотні кошти та фінансові результати господарської діяльності підприємства. Специфічні особливості витрат на сплату податків, порівняно з іншими видами витрат підприємства, полягають у тому, що розмір і порядок їх сплати регламентуються державою, з позицій платника податків вони мають непродуктивний характер, оскільки за цільовим призначенням не спрямовані на отримання прибутку, зростання його конкурентоспроможності чи вартості та є безвідплатними. Враховуючи факт впливу податкових платежів на ведення господарської діяльності, доходи, прибуток, фінансові показники реалізації інвестиційних проєктів, має місце необхідність і доцільність урахування витрат на сплату податків у процесі розробки стратегії та інших видів планів підприємства, а також власне здійснення податкового планування як окремого виду планової діяльності.

Податкове планування, відповідно до визначення, наведеного у словнику, відображає вибір між різними варіантами розміщення активів і здійснення підприємством фінансово-господарської діяльності з метою досягнення найнижчого обсягу податкових зобов'язань, що при цьому виникають [1, с. 528]. Аналогічний англомовний термін «tax planning» в перекладі означає застосування наявних способів (включаючи прогалини в податковому законодавстві) зменшення податків [2, с. 212]. У глосарії податкових термінів ОЕСР цей термін тлумачиться як організація приватних і/або ділових справ юридичної особи в цілях мінімізації податкових зобов'язань [3].

Аналіз фахових джерел економічної літератури засвідчив відсутність серед науковців єдиного цілісного підходу до трактування сутності поняття «податкове планування на підприємстві». Поширені наукові підходи до розкриття його змісту наведено в табл. 1.

Таблиця 1

Підходи науковців до розкриття змісту поняття «податкове планування на підприємстві»

№ з/п	Перелік науковців	Підхід до формулювання сутності терміна
1.	Марчук А., Ткачик Л., Поддєрьогін А., Оніщук Ю.	Законний спосіб зменшення податкових платежів за допомогою системи певних засобів, прийомів і способів
2.	Єлісєєв А, Підлужний М.	Сукупність методів і прийомів, заходів зниження податкового тиску
3.	Маліков В., Абрамова О.	Частину стратегії розвитку підприємства
4.	Щербина Ю., Кізима А.	Спосіб оптимізації податкових виплат, який не суперечить чинному законодавством та у майбутньому приведе до зменшення рівня податкового навантаження
5.	Василькова Т., Кізима А., Романовський М.	Невід'ємна складова фінансово-господарської діяльності та управління; процес системного застосування законних методів досягнення бажаного фінансового стану підприємства
6.	Чернякова Т., Хуснулліна Ю.	Елемент (частина) системи фінансового планування
7.	Верстина Н.	Елемент фінансової політики підприємства, яке реструктуризується
8.	Кужель В., Опалко К.	Елемент системи управління, складова частина системи планування на підприємстві
9.	Черкас Т., Долженко І.	Процес оптимізації податкових платежів, вибору чи зміни режиму оподаткування та мінімізації податкових ризиків підприємства в рамках чинного законодавства
10.	Горб В.	Процес розрахунку сум податкових платежів на плановий період для досягнення передбачених результатів діяльності підприємства в умовах чинної податкової системи
11.	Білоіван О.	Комплекс аргументованих і доцільних організаційно-економічних заходів підприємств, спрямованих на максимальну мінімізацію податкових ризиків
12.	Голяш І., Романів С., Черешнюк О.	З позицій функціональних можливостей підприємства, через розгляд функцій податкового планування (планова, інформаційна, організаційна, регулююча, аналітична, стимулююча та профілактична)
13.	Пепеляєва С., Оніщук Ю.	Такий спосіб організації діяльності підприємства, що дозволяє в законний спосіб мінімізувати його податкові зобов'язання

Джерело: складено за [2, с. 212–213; 4, с. 530–531; 5, с. 50; 7; 8, с. 99; 9, с. 492; 10, с. 339; 11, с. 311].

Підсумовуючи результати проведеного аналізу, що представлені в табл. 1, варто зазначити багатоаспектність і складність досліджуваної категорії. Якщо одні науковці розглядають її як процес планування податкових платежів підприємства на майбутній період, то інші – роблять акцент на оптимізації чи мінімізації податків [11, с. 310], на системі способів, сукупності прийомів, методів, інструментів тощо [9, с. 492]. Ряд науковців підкреслює одночасно декілька важливих аспектів цього поняття. Для прикладу, Я. Глущенко, О. Корогодов розкривають його як процес планування податкових платежів, який вбудований у систему управління підприємством з метою оптимізації податкового навантаження за рахунок оцінки впливу елементів системи оподаткування на ефективність його діяльності [2, с. 213–214].

Така багатовекторність у визначенні цього поняття, на думку Т. Черкас і І. Долженко, пов'язана з відсутністю його чіткого трактування у нормативних документах і зі зростанням актуальності його застосування в господарюючій практиці підприємств через доволі високі витрати на сплату податків [9; с. 492]. Зростання ролі податкового планування в умовах сьогодення зумовлено й суттєвими змінами в системах оподаткування багатьох країн під впливом активного розвитку цифрових і біотехнологій, технології блокчейн, Big Data, Інтернету речей тощо. Відповідно, змінюються об'єкти та бази оподаткування, пріоритети держав у наданні податкових пільг, підходи до адміністрування податків і способи взаємодії з платниками. Такі зміни на макрорівні відображаються й на податковому плануванні на рівні підприємства [2, с. 213].

Цілком погоджуємося з позицією багатьох науковці стосовно того, що податкове планування належить до виключно законних шляхів скорочення величини податків, сплачуваних підприємством, і рівня податкового навантаження, мінімізації податкових ризиків за рахунок реалізації системи заходів за допомогою окремих інструментів і методів. Щоб податкове планування дійсно було дієвим і результативним, на наше переконання, його варто розглядати як невід'ємну складову системи управління та планування на підприємстві, у взаємозв'язку та взаємодії з іншими бізнес-процесами. В

основі податкового планування є ґрунтовний пошук, аналіз альтернатив, обрання та прийняття найбільш оптимального з наявних альтернативних варіантів управлінського рішення з огляду на місії стратегічних і тактичних цілей діяльності підприємства. Податкове планування є значно ширшим і важливішим, ніж визначення поточних податкових платежів підприємства.

Окремі дослідники розглядають податкове планування як одну з форм реалізації підприємством податкової політики (рис. 1). І якщо розрахунок поточних податкових платежів та їх бюджетування дозволяють лише визначити податкові зобов'язання платника на якийсь податковий період з огляду на вже обраний спосіб ведення господарської діяльності, тобто зафіксувати податкові наслідки виконання запланованих господарських операцій, то податкове планування включає активне використання певних інструментів податкової політики підприємства для зменшення бази оподаткування або ж її переміщення на пізніші періоди. У підсумку це дає змогу обрати найбільш доцільний у конкретних умовах різновид господарської діяльності з позицій забезпечення податкової оптимізації і чистого прибутку [12, с. 196; 13, с. 31].

Рис. 1. Податкове планування як одна із форм реалізації податкової політики підприємства

Основна кінцева мета податкового планування на підприємстві полягає в досягненні найоптимальнішого рівня податкового навантаження законними способами у разі допустимого рівня податкових ризиків [8, с. 99], найкращого розподілу податкових платежів у часі та тим самим забезпечення покращення фінансових показників діяльності, зростання конкурентоспроможності та вартості підприємства. М. Оліховська, В. Оліховські підходять до

формулювання мети податкового планування з двох позицій. З одного боку, його кінцевою метою як елемента податкового менеджменту визнається досягнення паритету інтересів підприємства та органів державної влади. З іншого – метою є збільшення прибутків підприємства завдяки оптимізації платежів за податками й зниження податкового навантаження шляхом повного використання податкових пільг та інших законних способів [14, с. 249].

Основні завдання податкового планування в системі менеджменту підприємства представлено на рис. 2. Вважаємо, що в процесі податкового планування на підприємстві кожне з відображених завдань варто деталізувати й визначити реальні кроки щодо їх виконання. Також потрібно індивідуально підходити до їх формулювання, враховуючи специфіку діяльності певного підприємства, особливості ситуації тощо.

Перелік завдань повинен випливати з кінцевої мети податкового планування на підприємстві, а також бути прив'язаним до планового періоду – довго- чи короткострокового. Завдання й відповідні способи та методи їх виконання будуть принципово різними для стратегічного податкового планування, особливо коли останнє здійснюється на етапі заснування підприємства й передусім стосується вибору організаційно-правової форми суб'єкта й, власне, системи оподаткування, та для поточного планування (здебільшого стосуються облікової політики, процедури укладання господарських договорів, вибору форм оплати праці найманих працівників та ін.) [13, с. 30].

Податкове планування може реалізовуватись не лише на стадіях створення підприємства та його функціонування, але й у разі ліквідації. На стадії ліквідації метою податкового планування є мінімізація податкових платежів під час розподілу активів між власниками (засновниками) підприємства та кредиторами [15, с. 32].

В основі організації процесу податкового планування на підприємстві повинні бути покладені науково обґрунтовані принципи. Перелік останніх систематизовано в табл. 2. На думку Ю. Іванова, всю сукупність принципів

податкового планування варто розподілити на дві групи – загальні та спеціальні.

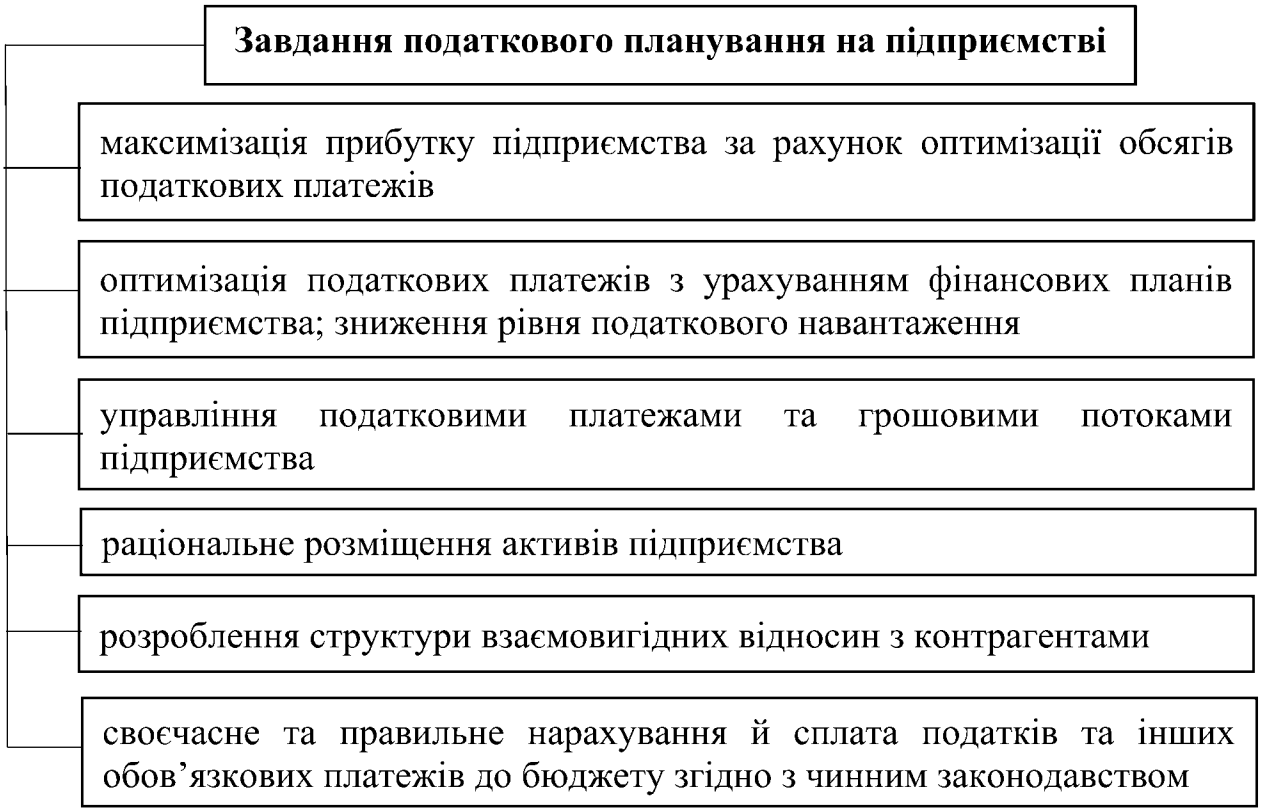

Рис. 2. Основні завдання податкового планування на підприємстві

Джерело: побудовано за [14, с. 249].

До загальних належать ті з них, які властиві системі планування на підприємстві (безперервності, єдності (системності), участі, точності та гнучкості). До спеціальних – принципи, що притаманні виключно податковому плануванню (комплексності, перспективності, оптимального співвідношення вигод і ризику, законності, альтернативності) [16, с. 147].

Вважаємо, що податкове планування на підприємстві треба здійснювати з обов'язковим дотриманням таких принципів, як законності, комплексності, системності, точності, ефективності, гнучкості. Відмітимо, що дотримання принципу законності вимагає постійного моніторингу правових актів у сфері оподаткування для того, щоб не упустити внесених до них змін і не порушувати вимог податкового законодавства. Більше того, потрібно також вивчати проєкти податкових законів, вектори майбутніх податкових реформ,

аналізувати напрями державної податкової політики, оскільки все це впливатиме на діяльність підприємства.

Таблиця 2

Принципи організації податкового планування на підприємстві

Назва принципу	Зміст принципу
Адекватності витрат (ефективності)	Витрати на впровадження заходів з оптимізації податкових платежів не мають перевищувати суму, на яку зменшуються податки
Законності	Податкове планування має здійснюватись без порушення чинного податкового законодавства
Конфіденційності	Доступ до інформації про заходи податкового планування та їх наслідки повинен бути максимально обмежений
Підконтрольності	Досягнення бажаних результатів від застосування схем оптимізації податкових платежів залежить від належного контролю й наявності дієвих важелів впливу на виконавців на кожному з етапів реалізації
Послідовності	Обрані інструменти та методи податкового планування мають формувати цілісну схему оптимізації для конкретного окремого підприємства з огляду на його типові господарські операції
Обачності та поміркованості	Оптимізація має ґрунтуватися на логічному використанні наявних лазівок у законодавстві; одержання максимальної вигоди з найменшими витратами за дотримання законності сплати податків
Нейтралітету	Оптимізацію податкових платежів потрібно проводити за рахунок власних сум податків, а не шляхом зростання відрахувань контрагентів
Диверсифікації	У процесі податкового планування варто враховувати ймовірний вплив різноманітних несприятливих зовнішніх і внутрішніх факторів
Автономності	Дії щодо оптимізації оподаткування конкретного підприємства мають якомога менше залежати від зовнішніх учасників
Оптимальності	Варто впроваджувати найбільш ефективні господарські рішення, що забезпечать найнижчий рівень податкового навантаження
Комплексності, підпорядкованості стратегії розвитку підприємства	Податкове планування на підприємстві необхідно здійснювати у контексті планування бізнесу в цілому. Потрібно комплексно розраховувати економію і втрати, враховувати багатофакторність податкової мінімізації, потенційні наслідки таких дій
Перспективності	Варто орієнтуватися на логіку та подальшу перспективу, а не на тимчасові прогалини у законодавстві

Джерело: складено за [4, с. 533; 9, с. 494; 11, с. 311].

Одержані фактичні результати від заходів податкового планування неодмінно потрібно зіставляти з витратами на їх здійснення. До того ж варто співвідносити мету податкового планування зі стратегічними пріоритетами діяльності підприємства [9, с. 493–494].

Податкове планування на підприємстві реалізується із застосування певних методів, за допомогою яких і відбувається прогнозування, розрахунок майбутніх сум податкових платежів і подальше обрання найкращого варіанта виконання підприємством податкових зобов'язань. Більшість дослідників у своїх працях систематизують усі методи податкового планування в дві групи – загальні та спеціальні, що представлено в табл. 3 [11, с. 311]. Загальні методи слугують для кількісного розрахунку показників, що відображають результати використання спеціальних методів. Для прикладу, нормативний та розрахунково-аналітичний методи часто застосовуються під час проведення аналізу податкового поля підприємства, розрахунку сум податкових платежів за кількома варіантами оподаткування. Спеціальні методи доречно застосовувати на стадії розробки й обрання альтернативних варіантів оподаткування. Вибір певних спеціальних методів здійснюється з огляду на види податкового планування та поставлених завдань [5, с. 53].

Таблиця 3

Систематизація методів податкового планування на підприємстві

Назва групи методів	Перелік окремих методів
Загальні методи	Метод мікробалансів; метод графоаналітичних залежностей; розрахунково-аналітичний; статистичні методи, нормативний, матрично-балансовий, економіко-математичне моделювання
Спеціальні методи	Заміни відносин; розподілу відносин; вибір форми діяльності; метод офшору; делегування податкової відповідальності підприємству-сателіту; відстрочки податкового платежу; метод використання податкових пільг; метод застосування облікової політики; прямого скорочення об'єкта оподаткування; списання товарів, які не планується більше використовувати у діяльності; довгостроковий контракт; маневри зі звичайними цінами; правильне укладання договорів

Джерело: складено за [11, с. 311].

Вагому роль і широке практичне застосування серед спеціальних методів податкового планування належить методу облікової політики. Адже саме елементи облікової політики, вибір способу обліку, дають змогу зменшити прибуток до оподаткування та керувати термінами сплати податку

на прибуток. Також у рамках облікової політики досягти податкової економії можливо за рахунок: управління межею між основними засобами та МШП; використання прискореної амортизації; формування резерву сумнівних боргів; застосування певного способу оцінки товарно-матеріальних цінностей; визнання доходу від реалізації продукції за мірою оплати розрахункових документів [4, с. 534].

Іншим спеціальним методом податкового планування, що тривалий період часу активно застосовувався у практиці вітчизняних підприємств, є податкові пільги, передбачені законодавством. Однак цим методом можуть скористатись не всі підприємства. Враховуючи перелік податкових пільг та постійні законодавчі зміни підходів до їх надання, це питання доволі обширне, а тому слугує предметом окремого наукового дослідження.

Податкове планування, як і будь-який бізнес-процес на підприємстві, потребує чіткості, послідовності його реалізації. Адже жодна мета не може бути досягнутою, якщо не буде детально прописано перелік рішень і кроків на шляху до одержання бажаного результату. Зауважимо, що практична реалізація податкового планування має базуватись на системі розглянутих нами вище принципів. До формування етапів реалізації податкового планування на підприємстві варто підходити з урахуванням специфічних особливостей цього процесу на конкретному підприємстві. Науковці аргументують доцільність виділення етапів окремо для стратегічного та оперативного податкового планування, враховуючи при цьому, що останнє є більш практичним і повинно містити точні кількісні розрахунки показників податків, податкових пільг, ефективності тощо [5, с. 54]. А. Крисоватий, А. Кізима пропонують весь процес податкового планування на підприємстві розподілити на тринадцять етапів, починаючи з формулювання мети і завдань ведення підприємницької діяльності та завершуючи етапом оцінювання ефективності здійснених заходів на рівні окремого підприємства [17]. Я. Греца виокремлює такі основні стадії податкового планування, як: підготовча, аналітична, оцінки податкових ризиків, визначення оптимальної моделі

оподаткування та її втілення, оцінювання результатів і коригування наявної моделі [18, с. 50].

З огляду на теоретико-методичні підходи до організації процесу планування на підприємстві в цілому вважаємо, що усю сукупність робіт податкового планування доцільно об'єднати в три великі етапи – це підготовчий етап, етап, власне, розробки заходів податкового планування та заключний етап практичної реалізації заходів, їх оцінки та контролю. При цьому кожен із зазначених етапів доречно ще розподілити на окремі послідовні підетапи або ж етапи нижчого рівня. Підготовчий етап розпочинається із збору інформації, що стосується діяльності підприємства – його сильних і слабких сторін, можливостей і загроз зовнішнього середовища, вивчення законодавчих актів у сфері сплати податків тощо. Збір інформації та її аналіз виступатимуть основою попереднього розрахунку рівня податкового навантаження на підприємство і встановлення потреби у податковому плануванні та його основної мети. На цьому етапі також потрібно виконати таке: чітко формалізувати завдання податкового планування з урахуванням бухгалтерського, фінансового та юридичного аспектів і бажані результати від впровадження заходів; визначити фінансові можливості підприємства для організації податкового планування; обрати працівників чи структурний підрозділ, що будуть займатися податковим плануванням або ж визначитися з необхідністю залучення зовнішніх фахівців; визначити відповідальних осіб за виконання та результати планування [8, с. 101]; обрати методику і техніку проведення планування [13, с. 30]; сформувати конкретний перелік завдань, виконавців і термінів реалізації заходів податкового планування на кожному з етапів його здійснення, форми контролю за процесом тощо. Окреслені вище питання потрібно чітко прописати у програмі здійснення податкового планування на підприємстві.

Стосовно ІІ етапу – розробки заходів податкового планування на підприємстві, то, на наше переконання, найбільш вдалим до виокремлення послідовних кроків є підхід Л. Ткачик, за яким виокремлюється 6 етапів. А

початком податкового планування є зародження ідеї про започаткування бізнесу. Коротко сутність кожного з етапів розробки заходів податкового планування на підприємстві можна представити так:

– 1-й етап – формується кінцева ціль та завдання ведення бізнесу, вирішується питання про можливості скористатись податковими пільгами, передбаченими чинним податковим законодавством;

– 2-й етап – здійснюється вибір найвигіднішого з позицій оподаткування місця розміщення самого підприємства, його філій чи дочірніх підприємств. Особливий інтерес керівництва підприємства при цьому викликають офшорні зони, де діють пільгові умови оподаткування, спеціально створені окремими країнами в цілях залучення капіталу з інших країн [4, с. 533];

– 3-й етап – обирається організаційно-правова форма підприємства та визначається податковий режим, який у результаті цього виникає. Зазначимо, що в Україні характерні свої особливості в системі оподаткування великих, малих і мікропідприємств, здійснення діяльності лише в межах одного підприємства чи виокремлення в його структурі філій чи дочірніх підприємств. У процесі вибору організаційно-правової форми треба ретельно проаналізувати переваги системи оподаткування кожної з можливих форм суб'єкта;

– 4-й етап – відбувається формування так званого податкового поля підприємства. Останнє полягає у складанні спеціальної таблиці, в якій описується кожен податок, який має сплачувати підприємство, проводиться аналіз податкових пільг та формується детальний план їх використання;

– 5-й етап – розробляється система договірних відносин підприємства та упорядковується журнал господарських операцій. Саме завдяки різним видам і умовам договорів (зокрема, купівлі-продажу, комісії) можна вирішити як питання фінансування, постачання та збуту, так і обрати певну форму господарської операції й оптимізувати її оподаткування в законній площині;

– 6-й етап – аналізуються різні ситуації, порівнюються одержані фінансові дані з можливими втратами у зв'язку з ймовірним отримання

штрафних санкцій з огляду на отриманий фінансовий результат й здійснюються розміщення активів і прибутку підприємства [4, с. 534].

На заключному етапі – практичної реалізації заходів податкового планування, варто приділити особливу увагу: налагодженню постійного контролю за виконанням складеної програми; контролю за правильністю обчислення податків та їх вчасної сплати до бюджету; дотриманню вимог чинного податкового законодавства; оцінці ефективності впроваджених заходів за допомогою наперед визначеної системи показників [8, с. 101].

За умови якісної, дієвої організації податкового планування це надасть підприємству можливість: оптимізувати податкові зобов'язання, неухильно дотримуючись законодавства; уникнути штрафних санкцій; розробити систему взаємовигідних договорів із замовниками та постачальниками; ефективно управляти грошовими потоками та максимізувати прибуток [9, с. 494].

Висновки. Податкове планування виступає важливою та невід'ємною складовою як системи планування на підприємстві, так і управління. Податкове планування на підприємстві – це системно організований послідовний процес зменшення податкових зобов'язань підприємства в законний спосіб. Ключовою метою податкового планування є забезпечення ефективності діяльності та конкурентоспроможності підприємства за рахунок скорочення витрат на сплату податків, оптимізації податкових платежів і податкового навантаження, мінімізації податкових ризиків. Податкове планування на підприємстві повинно базуватись на наукових принципах, здійснюватись комплексно, послідовно та за допомогою спеціально підібраних засобів. Саме від правильного підбору методів й інструментів, які відповідатимуть цілям планування, поточному фінансовому стану підприємства та рівню податкового навантаження, залежатимуть кінцеві показники ефективності здійснених заходів податкового планування насамперед щодо оптимізації податкових платежів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Загородній А. Г., Вознюк Г. Л. Фінансово-економічний словник. 3-тє вид., доп. і перероб. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2011. 844 с.

2. Концептуальні засади податкового планування підприємств у контексті Четвертої промислової революції / Глущенко Я. І., Корогодова О. О., Моісеєнко Т. Є., Черненко Н. О. *Бізнес Інформ.* 2021. № 4. С. 210–216. URL: https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-4-210-216

3. Glossary of Tax Terms / OECD. URL: http://surl.li/enlsq

4. Ткачик Л. Принципи та методи податкового планування на підприємстві. *Вісник Львів. ун-ту. Серія екон.* 2010. Вип. 43. С. 530–535.

5. Поддєрьогін А. М., Черненко В. К. Корпоративне податкове планування в фінансовому управлінні підприємством. у фінансовому управлінні підприємством. *Фінанси України.* 2011. № 4. С. 47–54. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2011_4_5

6. Єлісєєв А., Підлужний Н. Податкове планування. Мінімізація оподаткування законними шляхами. Днепропетровск: Баланс-Клуб, 2002. 563 с.

7. Маліков В. В., Абрамова О. С. Розробка стратегії податкового планування на підприємстві. *Проблеми і перспективи розвитку підприємництва.* 2012. № 2. С. 13–17.

8. Щербина Ю. О. Необхідність податкового планування у сільськогосподарських підприємствах. *Галицький економічний вісник.* 2016. Т. 50, № 1. С. 98–104. URL: http://elartu.tntu.edu.ua/handle/123456789/18622

9. Черкас Т. С., Долженко І. І. Податкове планування як складова системи фінансового управління підприємства. *Молодий вчений.* 2019. № 9(73). Вересень. С. 491–495. URL: http://surl.li/enlsz

10. Білоіван О. Податкове планування підприємницької діяльності. *Економіка та підприємство.* 2006. № 5. С. 338–342.

11. Голяш І. Д., Романів С. Р., Черешнюк О. М. Податкове планування підприємства як засіб запобігання правопорушенням. *Інфраструктура ринку*. 2018. Випуск 18. С. 309–313. URL: http://surl.li/enltj

12. Атаманенко І. Б. Податкове планування в системі управління фінансами підприємства. *Наукові записки. Серія «Економіка».* 2009. Випуск 11. С. 193–198. URL: https://eprints.oa.edu.ua/6483/1/25.pdf

13. Грабчук І. Л., Лайчук С. М. Податкове планування: особливості організації на підприємстві. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу.* 2017. Вип. 2(37). С. 30–34. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ptmbo_2017_2_8

14. Оліховська М. В., Оліховський В. Я. Концепція податкового планування в системі менеджменту організацій. *Приазовський економічний вісник.* 2018. Випуск 6(11). С. 248–252.

15. Корецька С. О. Удосконалення методів податкового планування на підприємстві. *АГРОСВІТ.* 2011. № 19. С. 31–36.

16. Проблеми податкового регулювання і планування податкових платежів. Наукове видання / Іванов Ю. Б., Тищенко О. М., Давискиба К. В., Карпова В. В., Карпов Л. М., Сєрова І. А.; за заг. ред. д-ра екон. наук, професора Ю. Б. Іванова. Харків: ХНЕУ, 2006. 240 с.

17. Крисоватий А. І., Кізима А. Я. Податковий менеджмент: навч. посіб. Т.: Карт-бланш, 2004. 304 с.

18. Греца Я. В. Зміст, правові засоби та межі податкового планування зарубіжний досвід та українська практика: монографія. Ужгород: ТОВ «РІК-У», 2020. 420 с.

REFERENCES

1. Zahorodnii A. H., Vozniuk H. L. (2011). Finansovo-ekonomichnyi slovnyk. [Financial and economic dictionary]. 3-eie vyd., dop. i pererob. Lviv: Vydavnytstvo Lvivskoi politekhniky, 844 [in Ukrainian].

2. Kontseptualni zasady podatkovoho planuvannia pidpryiemstv u konteksti Chetvertoi promyslovoi revoliutsii. (2021). Hlushchenko Y. I., Korohodova O. O., Moiseienko T. Y., Chernenko N. O. [The conceptual principles of tax planning of

enterprises in the context of fourth industrial revolution]. *Biznes Inform*. 4, 210–216. URL: https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-4-210-216 [in Ukrainian].

3. Glossary of Tax Terms. OECD. URL: http://surl.li/enlsq [in Ukrainian].

4. Tkachyk L. (2010). Pryntsypy ta metody podatkovoho planuvannia na pidpryiemstvi. [Principles and methods of tax planning at the enterprise]. *Visnyk Lviv. un-tu. Seriia ekon.* Vyp. 43, 530–535 [in Ukrainian].

5. Poddierohin A. M., Chernenko V. K. (2011). Korporatyvne podatkove planuvannia v finansovomu upravlinni pidpryiemstvom. [Corporate tax planning in the financial management of the enterprise]. *Finansy Ukrainy*, 4, 47–54. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2011_4_5 [in Ukrainian].

6. Yeliseyev A., Pidluzhnyy N. (2002). Nalogovoye planirovaniye. Minimizatsiya nalogooblozheniya zakonnymi sposobami [Tax planning. minimizing taxation by legal means]. Dnepropetrovsk: Balans-Klub, 563 [in Ukrainian].

7. Malikov V. V., Abramova O. S. (2012). Rozrobka stratehii podatkovoho planuvannia na pidpryiemstvi [Development of tax planning strategy at the enterprise]. *Problemy i perspektyvy rozvytku pidpryiemnytstva*, no. 2, 13–17 [in Ukrainian].

8. Scherbyna J. (2016). Neobkhidnist podatkovoho planuvannia u silskohospodarskykh pidpryiemstvakh [The need for tax planning in agrarian enterprises]. *Galician economic bulletin (Tern.)*, vol. 50, no 1, pp. 98–104. URL: http://elartu.tntu.edu.ua/handle/123456789/18622 [in Ukrainian].

9. Cherkas T., Dolzhenko I. (2019). Podatkove planuvannia yak skladova systemy finansovoho upravlinnia pidpryiemstva. [Tax planning as a component of the enterprise financial management system]. *Young Scientist*, 9 (73), September, 491–495. URL: http://surl.li/enlsz [in Ukrainian].

10. Biloivan O. V. (2006). Podatkove planuvannia pidpryiemnytskoi diialnosti [Tax planning of entrepreneurial activity]. *Ekonomika ta pidpryiemstvo*, 5, 339–345 [in Ukrainian].

11. Golyash I. D., Romaniv S. R., Chereshnyuk O. M. Podatkove planuvannia pidpryiemstva yak zasib zapobihannia pravoporushenniam. [Tax planning of the enterprise as a way to prevent offenses]. *Infrastruktura rynku,* Vypusk 18, 309–313. URL: http://surl.li/enltj [in Ukrainian].

12. Atamanenko I. B. (2009). Podatkove planuvannia v systemi upravlinnia finansamy pidpryiemstva. [Tax planning in the enterprise financial management system]. *Naukovi zapysky. Seriia «Ekonomika».* Vypusk 11, 193–198. URL: https://eprints.oa.edu.ua/6483/1/25.pdf [in Ukrainian].

13. Hrabchuk I. L., Laichuk S. M. (2017). Podatkove planuvannia: osoblyvosti orhanizatsii na pidpryiemstvi. [Tax planning: peculiarities of organization at the enterprise]. *Problemy teorii ta metodolohii bukhhalterskoho obliku, kontroliu i analizu.* Vyp. 2 (37), 30–34. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ptmbo_2017_2_8 [in Ukrainian].

14. Olikhovska M. V., Olikhovsky V. Y. (2018). Kontseptsiia podatkovoho planuvannia v systemi menedzhmentu orhanizatsii. [The concept of tax planning in the management system of organizations]. *Pryazovskyy ekonomichnyy visnyk.* Vypusk 6 (11), 248–252 [in Ukrainian].

15. Koretskaya S. O. (2011). Udoskonalennia metodiv podatkovoho planuvannia na pidpryiemstvi. [Improvement of methods of tax planning at the enterprise], *AHROSVIT*, 19, 31–36 [in Ukrainian].

16. Ivanov Yu. B. (2006). Problemy podatkovoho rehuliuvannia i planuvannia podatkovykh platezhiv. [Problems of tax regulation and planning of tax payments]. Naukove vydannia. Ivanov Iu. B., Tyshchenko O. M., Davyskyba K. V., Karpova V. V., Karpov L. M., Sierova I. A.; za zah. red. dok. ekon. nauk, profesora Yu. B. Ivanova. Kharkiv: KhNEU, 2006. 240 p. [in Ukrainian].

17. Krysovatyi A. I., Kizyma A. Ia. (2004). Podatkovyi menedzhment: navch. posib. T.: Kart-blansh, 304 p. [in Ukrainian].

18. Hretsa Ya. V. (2020). Zmist, pravovi zasoby ta mezhi podatkovoho planuvannia zarubizhnyi dosvid ta ukrainska praktyka: monohrafiia. Uzhhorod: TOV «RIK-U», 420 p. [in Ukrainian].

ISSN 2617-5940

ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЗБІРНИК наукових праць

ДЕРЖАВНОГО ПОДАТКОВОГО УНІВЕРСИТЕТУ

ЕЛЕКТРОННЕ НАУКОВЕ ВИДАННЯ № 2 2022

ISSN 2617-5940

Державний податковий університет

Збірник наукових праць Державного податкового університету

Електронне наукове видання № 2, 2022

УДК 33 + 657

Збірник наукових праць Державного податкового університету : електронне наукове видання (категорія Б) [Електронний ресурс] / гол. ред. Т. Паєнтко; Державний податковий університет. 2022. № 2. Режим доступу: https://dpu.edu.ua/zbirnyk-naukovykh-prats-derzhavnoho-podatkovoho-universytetu. Заголовок з екрана.

Журнал розміщено в профільних міжнародних наукометричних базах даних, репозитаріях та пошукових системах:

- **Vernadsky National Library of Ukraine**
- **Google Academy**
- **Crossref**
- **The European Reference Index for the Humanities and the Social Sciences**
- **(ERIH PLUS)**
- **CiteFactor**
- **MIAR**
- **Open Academic Journals Index**
- **INFOBASEINDEX**
- **Turkish Education Index**

Затверджено Вченою радою Державного податкового університету (протокол № 6 від 24 листопада 2022 року)

Редакційна колегія не завжди поділяє позицію авторів.
За точність викладеного матеріалу відповідальність покладено на авторів.
Рукописи рецензуються редакційною колегією та перевіряються в системі унікальності текстів «UNICHECK».
Зміни тексту та скорочення, що впливають на зміст матеріалів, а також їх перейменування вносяться редакцією за погодженням авторів.
У разі передруку матеріалів посилання на «Збірник наукових праць Державного податкового університету» обов'язкове.

Адреса редакції: вул. Університетська, 31, м. Ірпінь, Київська обл., 08201, Україна

E-mail: 32.10@dpu.edu.ua

Вебсайт (вебсторінки) наукового видання:

https://dpu.edu.ua/zbirnyk-naukovykh-prats-derzhavnoho-podatkovoho-universytetu

Редакційна колегія:

голова редколегії: **Паєнтко Тетяна**, *доктор економічних наук, професор, Державний податковий університет (Україна)*
відповідальний секретар:
Гордей Оксана, *доктор економічних наук, професор, Державний податковий університет (Україна)*

Склад редакційної колегії:

Барін Кумар Рой, *PhD, Коледж Маулана Азад, Калькутта (Індія)*
Бедринець Мирослава, *кандидат економічних наук, доцент, Державний податковий університет (Україна)*
Бедіанашвілі Гіві, *доктор економічних наук, Інститут досліджень економічних та соціальних проблем глобалізації Європейського університету Грузії (Грузія)*
Белінська Лариса, *доктор економічних наук, Вільнюський університет (Литва)*
Береславська Олена, *доктор економічних наук, професор, Державний податковий університет (Україна)*
Білик Олена, *доктор наук з державного управління, доцент, Національний університет «Львівська політехніка» (Україна)*
Боссіо Флавіо, *PhD, Parthenope Університет Неаполю (Італія)*
Глонті Владімер, *доктор наук, Державний університет імені Шота Руставелі (Грузія)*
Гулей Анатолій, *доктор економічних наук, професор, Українська міжбанківська валютна біржа, Західноукраїнський національний університет (Україна)*
Гусятинський Микола, *кандидат технічних наук, доцент, Державний податковий університет (Україна)*
Дзюбинська Агнешка, *PhD, Економічний університет у Катовицях (Польща)*
Ед-Давалі Сліман, *PhD, Національна школа комерції і менеджменту, Університет Chouaib Doukkali (Марокко)*
Зекірі Юзуф, *PhD, Південно-східний європейський університет (Республіка Північна Македонія)*
Коваленко Юлія, *доктор економічних наук, професор, Державний податковий університет (Україна)*
Кола Форцім, *PhD, Університет Марліна Барлеті (Албанія)*
Мартиненко Валентина, *доктор економічних наук, доцент, Державний податковий університет (Україна)*
Маршалок Тарас, *доктор економічних наук, доцент, Західноукраїнський національний університет (Україна)*
Онишко Світлана, *доктор економічних наук, професор, Державний податковий університет (Україна)*
Петруці Рафаель, *PhD, Віденський університет економіки і бізнесу (Австрія)*
Проскура Катерина, *доктор економічних наук, професор, Київський науково-дослідний інститут судових експертиз (Україна)*
Сагаян Мартін, *PhD, Карунський технологічно-науковий інститут (Індія)*
Слюсарева Людмила, *доктор економічних наук, доцент, Державний податковий університет (Україна)*
Стежко Надія, *доктор економічних наук, професор, Державний податковий університет (Україна)*
Унинець-Ходаківська Валентина, *кандидат економічних наук, доцент, Державний податковий університет (Україна)*
Хасан Рохаіл, *PhD, Технологічний університет PETRONAS (Малайзія)*
Ховрак Інна, *доктор економічних наук, доцент, Державний податковий університет (Україна)*
Чуницька Ірина, *доктор економічних наук, професор, Державний податковий університет (Україна)*
Шимберова Іветта, *PhD, Технологічний університет Брно (Чехія)*
Язлюк Борис, *доктор економічних наук, професор, Західноукраїнський національний університет (Україна)*
Які Анджей, *доктор наук, Краківський економічний університет (Польща)*

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ ДЕРЖАВНОГО ПОДАТКОВОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Спеціальності: 051 «Економіка», 071 «Облік і оподаткування», 072 «Фінанси, банківська справа та страхування», 073 «Менеджмент», 075 «Маркетинг», 281 «Публічне управління та адміністрування»

Засновник та видавець

Державний податковий університет

Електронне наукове видання № 2, 2022

УДК 33 + 657

ЗМІСТ

Гордей О., Рябокінь М., Новицька О., Котух Є., Козій Н.
Особливості складання пропозицій до прогнозу бюджетів об'єднаних територіальних громад 6

Джалагонія Д., Папаскуа Ю., Тезіашвілі Л., Кучма О.
Тенденції гармонізації податку на додану вартість до вимог ЄС у Грузії 39

Онишко С., Бєлін В.
Актуалізація і динаміка розвитку деглобалізаційних процесів та їх впливу на формування економічної політики 66

Маршалок Т., Мискін Ю.
Боргова політика України в умовах воєнного стану 81

Мельничук Г., Ткаченко В.
Теоретико-методичні аспекти податкового планування на підприємстві 97

Лаговський В., Немировська О.
Діджіталізація економіки як тенденція суспільного розвитку 117

Яценко І.
Тренди розвитку ринку інвестиційних фінансових послуг України в умовах системної дестабілізації 138

Ніжегородцев В., Петренко Л.
Цифровий інструментарій кадрової складової системи економічної безпеки підприємства 155

CONTENTS

Hordei O., Ryabokin M., Novytska O., Kotukh E., Koziy N.
Features of Compiling Proposals for Forecasting the Budgets
of the United Territorial Communities 6

Jalagonia D., Papaskua I., Teziashvili L., Kuchma O.
Trends in the Harmonization of Value Added Tax
to EU Requirements in Georgia 39

Onyshko S., Belin V.
Actualization and Development Dynamics of Deglobalization Processes and
their Influence on the Formation of Economic Development 66

Marshalok T., Myskin Yu.
Ukraine's Debt Policy under Martial Law 81

Melnychuk G., Tkachenko V.
Theoretical and Methodological Aspects of Tax Planning at the Enterprise 97

Lagovskyi V., Nemirovska O.
Digitalization of the Economy as a Trend of Social Development 117

Yatsenko I.
The Development of Investment Financial Services Trends
of Ukraine in Conditions of Systemic Destabilization 138

Petrenko L., Nizhegorodtsev V.
Digital Toolkit of the Personnel Component
of the Economic Security System of the Enterprise 155